

Heinrich Müller Johannes Lassenius

Disputatio Philologica in secundam Clinodii Davidici, Quod continetur in Psalmo XVI. Partem, Exhibens Triumphum Salvatoris Nostri Jesu Christi

Rostochi[i]: Richelius, 1656

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn74000686X>

Druck Freier Zugang

R U. Neoc 1656
(Mil.)

Müller, Heinrich

Vet.: Dolenius, Georg

Vet.: Larmenius, Johann

7
DISPUTATIO PHILOLOGICA
in secundam
CLINODII DAVIDICI
Quod continetur
in PSALMO XVI.

Partem,
Exhibens
TRIUMPHUM SAL-
VATORIS NOSTRI
JESU CHRISTI,

Quam

כבוד שמך

In Illustri & Celeberrima Varno-Balthica Academia
Suffragio Amplissimæ Facultatis Philosophicæ
SUB PRÆSIDIO

VIRI

PLUR. REVERENDI ET CLARISSIMI

DN. HENRICI MÜLLERI

SS. Th. Doctorandi, Archidiaconi ad D. Mar. Rostochii
vigilantissimi, Fautoris & Promotoris sui apprimè colendi,

In Auditorio Majori horis antemeridianis

Anni post orbem redemptum M DC. LVI. die XII Martii

Publicæ Eruditorum Examine submitit

JOHANNES LASSENIUS,

Pomeranus, SS. Theol. & Phil. Cultor.

RS (O) SO

ROSTOCHI

Typis Johannis Richelii, Senatûs Typogr.

*SUMME REVERENDIS, EXCELLENTIS-
SIMIS, AMPLISSIMIS, CONSULTISSIMIS,
ET CLARISSIMIS VIRIS*

**DN. JOHANNI GEORGIO
DORSCHEO,**

SS. Theol. Doctori, ejusdemq; antehac in celebratissimâ
Argentoratenſi, nunc verò, maximo omnium bonorum cum emo-
lumento in illustri Varniaca, P. P. primario, Ducalis Conſi-
ſtorii Aſſeſſori & Conſiliario ſupremo graviffimo,
Theologo conſummatiffimo.

DN. CASPARO MAURITIO,

SS. Theol. D. ejusdemq; in almâ Rostochienſium Acade-
miâ P. P. ad D. Mar. Paſtori primario, & Eccleſ. Rostoch.
Superintendenti meriffimo.

DN. JOHANNI QVISTORPIO,

SS. Theol. D. ejusdemq; ibidem Profeſſori Ordinario,
& Templi ad D. Jacobi Paſtori ſummo fideliffimo.

DN. HINRICO RHANEN, J.U.D.

& P. P. famigeratiffimo, nec non Conſiſtorii Ducalis
Eccleſiaſtici Aſſeſſori digniffimo.

DN. HIERONYMO KOCH,

Juris Utriuſque Doctori, benè merenti,
Omnibus & Singulis DNNNNN. Patronis,
Præceptoribus & reſpectivè Parentibus, debitâ obſer-
vantia nunquam non colendis, Diſputationem hanc, in gratiffimi
animi ſignum, pietatis Documentum, & mei ipſius commendati-
onem, ea qua par eſt humanitate, cum devotiſſimâ omnigenâ,
quæ in Jeſu noſtro eſt Felicitatis appreciatione Sacram eſſe volo
Veſter ad Obſeqvia & Preces

JOHANNES LASSENIUS, Pomeranus,
SS. Theol. & Phil. Stud.

CLINODII DAVIDICI,

Quod est in Psalmo XVI.

PARS ALTERA.

Versus Septimus:

אֲבָרַךְ אֶת-יְיָ אֲשֶׁר יַעֲצֵנִי אֶת-לִירוֹת יִסְרוּנִי כְּלוֹחֵי:

§ 1.

Sequitur jam altera pars Psalmi, quæ est Evcharistica, quæ Christus Deo Patri gratias agit, pro præstitis beneficiis. *Propositio* est אֲבָרַךְ אֶת-יְיָ. Ubi habes I. *objectum*, quod est יְיָ, de quo nomine vide *Disp. II. in Psal. IX. 2. modum* s. formam, in verbo אֲבָרַךְ. DEO à nobis *benedicitur* cum agnoscimus & prædicamus ejus beneficia.

§. 2. *Propositio confirmatur ac amplificatur* per enumerationem beneficiorum à Patre præstitorum, quorum *quædam* passionem antecedunt, *quædam* comitantur, *quædam* insequuntur.

§. 3. Beneficia *passionem antecedentia* sunt triplicia. *Primum* exprimitur voce יַעֲצֵנִי & designat *consilium Dei*, s. intelligentiæ concessionem. Notat hæc phrasîs (1) instructionem, quæ patet celestis filium instruxit de voluntate suâ, deq; redemptionis opere peragendo, nec non de eventu passionis. Datum autem est hoc consilium Christo, tum per internam revelationem, claram visionem & intimum intuitum secretorum patris. *Joh. 1, 18. tum* per externam patefactionem *Luc. 9, 31.* (2) Per metalepsin Hebraicam, (quæ verba notitiæ affectum connotant,) ipsam consolationem & confortationem DEI in passionis cruciatibus sustinendis Christo præbitam. *Luc. 22, 43.* Huc refer locum *Esa. 53. v. 1. & 10.*

A

§. 4. Se-

§. 4. *Secundum* beneficium (qf.) Anti-Passionale est eruditio experimentalis, qvæ ad primum, tanqvam auctarium accessit, ut notat vocula *FN.* Ceterum hujus experimenti nota & formam, & causam organicam.

§. 5. *Forma* exprimitur verbo *כָּרַח*, quod in Piel significat, strenue & vehementer castigavit, ac castigando erudit: *מַדְרִיחַ* enim *מַדְרִיחַ* Es. 28, 19. Conf. Rom. 5, 4. Ubi castigatio dicitur operari *דְּרִיחַ*, sc. passivè sic dictam, b. e. experientiam, Jac. 1, 3.

§. 6. *Causa organica* est tristitia, anxietas & dolor, qvem per metonymiam subjecti exprimit voce *כְּרוּחַ*. Nam cor magnam habet convenientiam cum renibus & substantiam parum à renum substantiâ differentem: undè compunctum, & in moerore fugiens cor attrahit ex splene lentum humorem melancholicum qui effusus in partes hypochondriacas renibus proximas, ingentes excitat dolores nephriticos, & alia quoque viscera affligit. Dices; renes Christi fuerunt sancti & immaculati. E. sunt expertes tristitiæ. Resp. Humana natura sentit luctum carnis adversus passionem, citrà tamen peccatum.

§. 7. Doloris magnitudo exaggeratur à circumstantia temporis nocturni, *לַיְלָה*. Nox enim passionem aggravat, Job. 4, 13. Psal. 91, 5. & Christi passio cum nocte cepit. Alij hic significari putant perpetuitatem dolorum, & explicant, usque ad noctem, sic etiam LXX. *ἕως νυκτός.* & Versio Vetus; usque ad noctem, sic ut particula *ἕως* & usque non exclusivè, sed inclusivè sumatur, & sensus sit *dū noctūq;*, concatenato veluti dolore, me erudierunt.

Versus Octavus:

שׁוּתִי יְיָ לְגִדִּי תִמְדַּךְ כִּי מִיָּמִינִי בִלְ-חֲמוּם:

§. 8. Porro hæc duo beneficia amplificat ab effectu: שׁוּתִי

יְיָ לְגִדִּי תִמְדַּךְ Qvâ phrasi notatur fiducia liberationis à Domino expectatæ, per metonym. signi: qui enim ab aliquo desiderant beneficium, frequenter oculos in eum convertunt. LXX. & ex
iis

is Petrus Act. 2, 27. habent ~~ἐξουσίαν~~, quod Vulgatus reddit,
providebam. Lutherus in versione Ps. simpliciter; **ich habe den**
HERN vor Augen. Sed in Act. 2. **ich habe den HERN vor**
gesetzt vor meinem Angesichte.

§. 9. *Tertium* Beneficium Anti passionale est DEI presentissi-
mum auxilium ad sufferendam passionem, כִּי כִימִי. Particula
ἐκ δεξιῶν. Preferenda est ad propositionem vers. 6. אֲבִיר אֲחֵרִי
Esse vel stare alicui à dextris apud Hebraeos usurpatur, tum in bo-
nam, tum in malam partem. In bonam partem significat, paratum
esse ad iuvandum & protegendum amicum; ut b. l. in malam par-
tem, paratum esse ad perdendum inimicum Psal. 109, 6.

§. 10. *Effectus* hujus beneficii est sustinentia cruciatuum pas-
sionalium, quam negativè ponit Psalmus, כִּלְנוֹם LXX. &
Petrus expressius: ἵνα μὴ σαλευθῶ, ubi particula ἵνα hanc non-
commotionem tanquam effectum & eventum assistentiæ divinæ
facit, ibidemq; Lutherus **Auffdass ich nicht bewegt werde.** in
vers. Psalm. sensum exprimit, **ich werde wol bleiben**/sensus est:
rectè sequar voluntatem patris. Dissidentia proprium est decli-
nare, hinc inde moveri, & undiquaque auxilium emendicare:
huic opponitur positio Domini in conspectu. Ponere enim signifi-
cat fundamentum ac firmitudinem, ostendens fidei proprietatem,
quod sit ~~κατασκευασμένη~~, & constanter promissis divinis inhæreat.

Versus Nonus:

לֵכֵן שָׂמַח לִבִּי וַיְגַל כְּבוֹדִי אֶת־בְּשָׂרִי יִשְׂכּוֹן לִבִּי בָהֶם

§. 11. *Consequens* hujus beneficii est geminum, quo benedi-
ctio DEI antea posita veluti in partes distribuitur, ut complecta-
tur 1. internam cordis letitiam, שָׂמַח לִבִּי. Letitia autem hæc est
cuius internus spontaneus, cum vivificatione & consolatione
suavi conjunctus, quæ Christus incitatur, ut lubens suscipiat, quod
à patre ipsi injunctum est, redemptionis munus. 2. *Externam oris*
confessionem כְּבוֹדִי וַיְגַל LXX. & ex iis Petrus Act. 2, 26. γλῶσσά
μου. Vulgatus; *Lingua mea.* Lutherus in Actis; **meine Zunge:**
hic autem; **meine Ehre.** Lingvam, per metonym. destinati ad
finem,

finem, vocat gloriam suam, quia hoc fine est condita, ut DEUM glorificet, & in hoc ipso glorificandi opere summa hominis gloria consistit. Lingua exultat, quando cum hilaritate & exultatione celebrat. Ceterum, quæ sit vis ac emphasis verbi נָרָא & שָׂמַח vid. *Disp. Noft. 2. in Psal 9. §. 3.*

§. 12. Sequitur *Beneficium Passionale*, quod à nonnullis statuitur esse immunitas à corruptione, כִּשְׂרִי וְשָׁכֵן לְבָשָׁת. Hic nota 1. Christus mortem suam vocat quietem, & ad differentiam mortis impiorum, quietem in spe sc. conservationis & resurrectionis ad gloriam. Hinc LXX. & Petrus in Actis, *ἡ ἐλπίς*, ibidemq; Lutherus, *in der Hoffnung* / Syrus, סְכָרָה Vulgatus, Erasmus & Tremellius in Actis *in spe*, quod Beza improprium vocat, & vertit, *cum spe*. Pagninus, confidenter. 2. Quies hæc secundum nonnullos includit etiam ἀφθαρσίαν carnis Christi. Et hanc verbis his intendi vult Latina Versio. Hinc Tremellius *super Ps* secure; Lutherus, *Sicher*. Sed, quia sequitur in *vers. 10. Non dabis* &c. præstat hæc beneficia distingvere, propter diversos status, de quibus hic & sequens versus loquuntur. Ideoq; censeo, his verbis notari felicem pausam & consummationem omnium infirmitatum, & totius exinanitionis factam per sepulturam Christi.

§. 13. *Subjectum* exinanitionis designatur voce כִּשְׂרִי & est caro, s. corpus Christi, quod quidem in se erat sanctum & immortale, sed tamen per dispensationem voluntariam, in mortem, mortisq; infirmitates, quæ mortis secutura sunt prodromi, traditum est. Hanc autem ἀφθαρσίαν connotat verbum שָׁכֵן, quod significat, inhabitare tabernaculum, unde fortassis Græcum σκηνή ortum traxit, & LXX. *b. 1* quos sequitur Petrus *Act. 2. 26.* vertunt, *ἀφθαρσία*. Nam σκηνή significat corpus infirmitatibus terrenis subjectum, sicut etiam apud Hippocratem hinc inde ponitur pro corpore. *Conf. 2. Cor. 5. 1. cum 6. 2. Pet. 1. 13. Job. 1. 14.*

Versus

Versus Decimus:

כי לנ-תעוב נפשי לשאור לנ-תתן חסידך
רצונו שחור:

§. 14. *Beneficium post-passionale Primum* est gloriosus descensus ad inferos לנ-תעוב נפשי לשאור. Hic nota (1) descensionis *subjectum*, (2) נפשי s. *terminum*, (3) *beneficium* in illo נפשי Christo praestitum.

§. 15. *Subjectum* est expressum voce נפשי. Haec vox cum in fontibus varias habeat significationes, variè quoque ab Interpretibus est explicata. Nam (α) significat hominis partem principalem, quâ vivit, vegetatur, sentit & intelligit *Gen. 2, 7.* (β) Per meton. effecti s. signi, ipsam vitam & anhelitum animalis *Job. 12, 10.* (γ) Totum compositum, à parte potiori denominatum, s. personam hominis *Genes. 36, 6. Psalm. 78, 50. Act. 2, 41. c. 7, 14. Roman. 13, 1.* (δ) Abusivè, corpus mortuum & animâ cassum *Lev. 19, 28.* Ubi rectè Lutherus, *umb eines Todten willen. cap. 21, 1. Num. 5, 2.* hic LXX. ἀνάρθρωτον τῆν ψυχῇ nominant eum, qui est pollutus tactu cadaveris, quod Targumista Jonathan reddidit: *Pollutus ad ossa anime mortis.* Conf. *Num. 6, 6.* ubi LXX. rectè, τῆν ψυχῇ ἀνελευθέρηται.

§. 16. Piscator Herbornensis in *Anal. Act. 2.* & Drusus in *praeteritis super illud cap.* ultimam significationem huc accommodant, & vertunt: *Corpus meum exanime*, idq; quia vocem נפשי de sepulcro exponunt. Verùm abusivus hic significatus non nisi de funerum curatione & praestando ultimo pietatis officio in sacris reperitur: hic autem non agitur de funere Christi. Multò minus vox Græca, quâ Petrus *Act. 2.* utitur, de corpore exanimi unquam usurpata reperitur. Quare valdè impudens est Theodorus Beza, quando in 1. edit. N. T. Anno 1556. audacissimè vertit, *cadaver meum.* Licet enim de aliis hominum mortuorum corporibus dici possit, quod sint cadavera, quia habent aptitudinem ad putredinem & incinerationem passivam, tamen de Christi corpore nequaquam dici potest, sicut etiam Lombardus hanc appellationem

in mysterio de Christi morte explodit. Nam 1. Cadaver dicitur, quod vel violentiæ impulsu inevitabili, vel morbi vehementiâ, peccati inhaerentis merito moritur. Christus autem moritur ultro & per liberam dispensationem *Joh. 10, 18*. 2. Omne cadaver habet potentiam putrescendi propter connatam carni corruptionem, quæ subsecuta est ex lapsu: Hinc corpus hominis, quamprimum cum animâ calor natus excedit, instar aliorum corporum ab externo calore ad putredinem disponitur. Talem putrescendi *ἡ ψυχή* non habet corpus Christi, quia est sanctum: hinc mox sequitur: *non dabis sanctum tuum videre corruptionem*. Corpus Christi mortui subsistit in *ῥῆμα*, adeoq; non potest putrescere. Quamvis autem postea Beza hoc nomine à Flacio & Castellione reprehensus, correxerit hanc versionem, in edit. ann. 1565. & 1589. substitutâ hâc in ejus locum: *non relinques animam meam apud inferos*: tamen in scholiis additis constanter asserit, se antea rectè interpretatum esse, eumq; esse sensum simplicissimum. Argumenta autem quibus adstruere nititur hanc sententiam, sunt duo potissimum 1. desumptum est ab etymologiâ: Quodcumque *ἡ ψυχή* i. cadit, ita ut resurgere opus habeat, id rectè dicitur *ἡ ψυχή* i. cadaver. Atqvi, corpus Christi &c. E. &c. Resp. ad Maj. Quidquid cadit, ita ut sit putrescibile &c. 2 Ex loco *Matth. 24, 28*. ubi Christus seipsum comparat *ἡ ψυχή*. Resp. aliud est, propriè esse cadaver, aliud; parabolicè comparari cum cadavere. Fuit allegoricum Proverbium, quod Christus adventui suo accommodat.

§ 17. Pleriqve Patres primam significationem huic loco accommodant, & statuunt, Christum secundum animam tantum descendisse ad inferos. Quam litem hâc vice nostram non facimus.

§ 18. Secundam adfert Beza in Scholiis, atqve adstruit Mornæus l. 3. de miss. c. 8. ex Theodoro in *Psal. 42*. Verum, quia hi Autores per *ἡ ψυχή* intelligunt sepulcrum, quomodo sodes vox *ἡ ψυχή* prout vitam significat, potest stare cum sepulcro? quomodo vitâ dicetur sepulta? Nos negamus, & in exemplis, quæ à Beza afferuntur, dicimus, per animam non significari vitam sed personam.

§ 19. Quare

§. 19. Quare nos amplectimur tertiam vocis significatio-
nem, quâ anima sumitur pro personâ. Neque est ut urgeatur op-
positio inter carnem (*vers. antec.*) & animam. (*b. v.*) Nam non
sunt uniusmodi beneficia, de quibus versus hi loquuntur: illud
passionale; hoc postpassionale.

§. 20. Descensionis $\pi\alpha$ determinatur voce $\chi\eta\upsilon$. Vox
hæc varia habet significata, quæ tamen omnia ad 3. classes redigi
possunt, protrinâ diversitate beneficiorum, quæ Christus *b. l.* sibi
præstita esse celebrat. *Alia* enim significata pertinent ad $\tau\omicron\varsigma\ \omega\varsigma\ \gamma\epsilon\gamma\epsilon\mu\epsilon\upsilon\alpha$ s. antecedentia mortis, quæ sunt cruciatus animæ & cor-
poris, & pericula, vel ipsam mortem causantia, vel certe tam gra-
via, ut mors præ ipsis eligenda sit. 1. *Sam.* 2, 6. *Psal.* 18, 5. 6. *Pf.* 86, 13.
Dices; in his locis infernus propriè dictus intelligendus est. *Resp.*
Reclamat α æquipollentia vocum additarum, mortificationis,
mortis dolorum &c. β addita liberatio ex inferno: ex inferno
autem qui est locus damnatorum, non datur liberatio. *Alia* per-
tinent ad $\mu\epsilon\omicron\tau\alpha$ mortis, & sic usurpatur vel de ipsâ morte *Psal.* 89.
v. 49. vel de sepulcro *Job.* 14, 13. 14. vel de eo, quod sepulcri mortu-
orum instar est *Jon.* 2, 2. vel de statu mortuorum omnibus com-
muni *Genes.* 42, 38. *Psal.* 94, 17. Propterea malè carpunt Lu-
therus & Gretserus, quod in c. 42. Gen. scripserit: *sicuti*
commune est sepulcrum tam piis, quam impiis: ita & $\chi\eta\upsilon$. Nam
loquitur Lutherus de communi transitu animarum ex præsentî
peregrinatione, de quo sermo est *Jos.* 23, 14. Aliud autem est re-
ceptaculum transeundi, s. via ad alium statum; aliud, receptacu-
lum commorandi: illud commune est & unum; hoc geminum,
divortis magnis disternatum *Luc.* 16. *Dices;* & hic infernus
sumitur propriè. *Resp.* aliud svadet, tum universalitas descensus
hujus in infernum *Psal.* 89. etiam piis competentis *Gen.* 38, 42. tum
æquipollentes voces *Job.* 17. tum adjuncta, tum antecedentia *Psal.*
49 v. 17. *Alia* denique pertinent ad $\epsilon\mu\mu\lambda\iota\alpha$ mortis, & norant
locum damnatorum *Psal.* 31, 18. *Es.* 28, 18. LXX. ut & Petrus *Act.* 2.
usurpant vocabulum $\epsilon\delta\eta\mu$, quod similiter tristitiam sumitur, ac
norat dolores infernales & pericula mortifera *Apoc.* 20, 14. β se-
pulcrum.

pulcrum *Jov. 2, 3. 1. Reg. 2, 6. Psal. 89, 49.* 20 *locum damnatorum*
Luc. 16.

§. 21. Hoc loco postremus *לָנוּשׁ* significatus obtinet.
Nam de sepulcro & statu mortuorum jam antea locutus est David:
בשרי ישכן לבטח. (ubi vox *לבטח* excludit dolores inferna-
les, quibus ante sepulturam finis est impositus, & de quibus dixe-
rat: *noctu erudierunt me renes mei*) Nec obstat, quod nonnemo ob-
jicit, in textu Hebræo *לָנוּשׁ* positum esse cum præfixo *ל* non *ב*
quod propriè notat existentiam in loco s. ubi: *ל* autem sit Dativi
casus nota, non locale. *Resp.* Particula *ל* nonnunquam usurpa-
tur pro *ב* & dicit existentiam rei in aliquo *Os. 7, 2. Gen. 4.* quod
observavit Drusius *l. 2. c. 7. de literis Moscheve caleb* ubi hunc ipsum
Psalmi versum exempli loco adducit. Ideò & Petrus *Act. 2, 27.*
præfixum illud reddit per præposit. *ἐν*, usurpatam solenni enal-
lage pro *ἐν*: *ἐν ᾧ* sc. *δῶμα*, pro, *ἐν ᾧ δὲ δῶμα*. Et *LXX.*
b. l. ἐν ᾧ, pro *ἐν*.

§. 22. Beneficium ipsum est glorificatio Christi in descensu ad
inferos, *לַחַיּוּת הַחַיּוּת*. Verbum Hebræum significat, deserere
eum, quem quis tueri aut juvare poterat. Hoc verbum Christus
de se usurpat *Psal. 22, 1.* & redditur ab Evangelistis, *Matth. 27, 47.*
Marc. 15, 34. ut & à *LXX. b. l.* per *ἐγκαταλείπειν*, quod significat,
relinquere aliquem in angore profundissimo, ex quo velut ex luto
densissimo illi est eluctandum. *Conf. Rom. 9, 29. 2. Cor. 4, 9. 2. Tim.*
4, 16. Hebr. 13, 5. Vide *Disp. nost. super Ps. 22.* Significat hoc verbum de
Christo usurpatum quietem *שָׁלוֹם* in assumptâ carne, vim dolorifi-
cam & mortem s. exinanitionem Christi non averruncantis. Hoc
loco autem præpositâ particulâ negandi *לֹא* negatur exinani-
tio, atque sic notatur status exaltationis in descensu Christi ad in-
feros: non enim ad infernum descendit Christus per modum de-
trusionis & succumbentiæ, sicut impii *Matth. 11, 23. Luc. 10, 15.* Sed
per modum dominii & in statu gloriæ, non ut ibi pateretur, sed ut
spoliaret infernum, & captivitatem captivaret *Psal. 86. Conf.*
1. Pet. 3, 18. 19. Proindè hæc verba Christi *לַחַיּוּת הַחַיּוּת* non sunt
dolentis,

doientis, & in doloribus liberationem optantis, sed certò definitis ac prædicentis glorificationem suam post mortem & sepulturam, simulac vivificatus esset. Cur autem Spiritus S. negativè hunc exaltationis gradum voluerit eloqui, eleganter exponit Lutherus in *comm. super h. Ps.* inquit: istæ negativæ vehementiores sunt affirmativis, & firmiùs resurrectionem testantur &c. sicut, cum dicitur *Luc. 10.* Maria elegit optimam partem, quæ ab eâ non auferetur *h. e.* certissima manebit. Sic *h. l.* non derelinques, *h. e.* velocissimè reduces.

§. 23. Frustrà ergò sunt Beza in *Scholiis ad Act. 2.* Drusius in *præteritis super Act. 2.* Mornæus *l. 2. de sacr. Miss. c. 8.* Lavaterus *l. 1. de descens. Chr. ad inf. p. 2. c. 6.* & Marcus Antonius de Dominis *l. 5. de Rep. Christ. c. 6.* qui non-derelictionem hanc in inferno, exponunt de liberatione ex sepulcro. Sed 1. Ubi Christus derelictus s. exinanitus fuit, ibi non potest dici non-derelictus. Atqui in sepulcro &c. E. &c. 2. Non-derelictio in inferno adscribitur רנפס s. animæ, h. e. personæ Christi secundum totam humanitatem, s. carnem animatam. Liberatio autem ex sepulcro propriè non concernit animam, quia anima non fuit mortua. Dices; Quem DEUS suscitavit, λύσας dolores mortis, is dicitur non-derelinqui in inferno, quatenus talis. *Act. 2, 24.* Christus &c. E. &c. *Resp.* Non rectè discernuntur membra parallelismi, nec Petro solvere dolores mortis, & non-derelinquere in inferno tantundem significant. Dolores mortis Petrus vocat dolores mortiferos, s. dolores infernales mortem intentantes *Psal. 18, 5. 6.* ubi David conjungit חבלי שאור & חבלי מור. Hic nervosè Chaldaus: עקפתני עקב כאחתי ריחבתי על מהברא וחירי ירת לך למילך והיית מסכנת לממתי. *Circumdedit me angustia, sicut mulieris, quæ sedet in partu, &c.* quod congruit cum Petro, qui habet πῆξ ὠδίνας, quæ vox aliàs usurpatur de doloribus parturientium, qui sunt tenerrimi & vehementissimi. Quare *h. l.* convenient, dolores mortis, & dolores

B

inferni.

infernī. Unde & Syriaca Versio pro voce *Ἰανάρης* substituit
 ܐܢܐܢܐ scetiam Latina Verus habet; *Dolores inferni*. Et Ste-
 phanus in quadam editione veteri ad marginem notat, in exem-
 plari quodam Italico haberi *ad̄s*, pro *Ἰανάρης*. Sensus idem est,
 si infernus non accipiat pro loco damnatorum, sed, pro dolori-
 bus infernalibus mortiferis. Atque huc optime quadrat nomen
 ܐܕܝܘܐ quod reperimus in *Psal. 18*. Hoc enim commodè expri-
 mitur per *ad̄ivas*, quia est à ܐܕܝܘܐ quod significat, *ligavit, con-*
strinxit. Adeoq; notat dolores in̄ar funis aut laquei fortissime
 constringentes & coarctantes, quales solent esse parturientium.
 Atque sic dolores mortis Petro in Actis sunt cruciatus mortiferi,
 vel mors ipsa cum doloribus talibus conjuncta s. plena doloribus,
 sicut abominatio vastationis *Matth. 24, 25*. est abominanda vasta-
 tio. *Solvere dolores mortis*, est metaphorica locutio, haud dubie
 petita à consuetudine Judaeorum, qui defunctorum corpora fasci-
 is ligabant, ut in historia Lazari, quem Christus resuscitaturus
 jubet solvere, legitur. Idem corpori Christi factum meminit
Matthaeus c. 26. Solutio ipsa facta est antè descensum Christi ad
 inferos, per liberationem ex variis doloribus mortiferis, & deni-
 que per ipsam *ἡγωνίαν*, ut rectè docet Chrysostomus *Homil. 6.*
in Act. 2.

§. 24. Frustrà quoque est Flacius in *clav. Script. sub tit. Infer-*
ni, quando per ܐܢܐܢܐ intelligit locum damnatorum, & non-
 derelictionem explicat de liberatione ex doloribus, quos in loco
 damnatorum Christus sit passus. Contrariatur hæc glossa fini
 descensionis Christi ad inferos *Os. 13, 14. 1. Cor. 15. Psal. 68, 19. Col. 2.*
1. 15. 1. Per. 3. (ubi est verbum *κατέβη*, quod de præcone usurpa-
 tum, significat citare & qf. in jus vocare partem adversam pro-
 mulgando edictum, item; in theatris pronuntiare silentium, & eas,
 quæ sub hasta vendebantur merces, auctionari.) Dices; Si Chri-
 stus plenè pro nobis satisfecit, etiam in loco damnatorum poenas
 infernales sustinuit. *Resp.* Dist. inter rem passionis & passio-
 nis modum: inter gradum intensiōis & extensiōis.

§. 25. Se-

§. 22. *Secundum* beneficium Christo post mortem exhibitum, est immunitas à corruptione sepulchrali לֹא-תִתֶּן חֲסִידֶיךָ לְרֹאשׁוֹ שְׁחָרָה & rectissime sequitur non-derelictionem in inferno: ἀφραγία enim protenus cohaeret cum ostenso effectu descensionis ad inferos, h. e. cum victoriâ à Sathanâ reportatâ. Eundem ordinem servat Paulus de corpore Christi mystico, 1. Cor. 15, 33. Ubi cum ἀφραγία gloriosâ conjungit victoriam mortis & inferni, quam Christus virtute sui ad inferos descensus credentibus potenter applicat. *Oportet hoc corruptibile induere ἀφραγίας &c. cum autem hoc corruptum induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem: fiet tunc illud, quod scriptum est: absorpta est mors in victoriam, ubi tuus, ô mors, stimulus? ubi tua, inferne, victoria? Ceterum circa hoc membrum consideramus 1. Subjectum s. personam, cui beneficium exhibetur 2. ipsum beneficium, ejusq; objectum & causam efficientem.*

§. 26. Beneficiarius est Christus secundum carnem. Christus s. Persona est subjectum quod; humana verò natura subjectum quo. Totus Christus incorruptibilitatem accepit, ut docent Augustinus T. 6. conf. Felic. c. 24. Lombardus l. 3. dist. 22. qv. 3. non tamen secundum totum sui, sed saltem secundum carnem: hinc Petrus carnis expressam facit mentionem Act. 2, 31. Ipsa autem Persona h. l. dicitur חֲסִיד. Vox Hebraica notat *pium, probum, benignum, s. beneficium*. In specie dicti sunt חֲסִידִים posteri Jonathabi, filii Rechab, qui suâ pietate & religione DEO serviebant. Christus est pius ille, qui voluntatem Patris faciens beneficus fuit in suos. Interpretes vertunt: ὁ ὅσιος, quæ appellatio explicat (1) unitatem hypostaticam in duabus Christi naturis, & ostendit, hunc filium Mariæ esse illum, qui naturâ est sanctus (2) originalem sanctitatem humanæ naturæ Luc. 1, 35. (3) Officium, quo factus est nobis sanctificatio 1. Cor. 1. Dicitur autem sanctus DEI, tum propter unionem personalem, quia cum hoc homine

est unitus DEUS per naturam sanctus: *tum* propter ordinationem ad officium in sanctificatione generis humani subeundum. Græcorum Articulus pro emphatico haberi potest, ut notet eum, qui *ὁ ἁγίστος*, singularissimo & eminentissimo modo, per essentialiam ac cum irrectitudinis impossibilitate Sanctus sit, quem Daniel c. 9. appellat Sanctum Sanctorum.

§. 27. Ipsum *beneficium* est privativum, ideoq; insinuat & malum, (exclusivè) & immunitatem ab isto malo. Malum est *חורבן* *visio corruptionis*, f. corruptio. *Videre* sæpe per Metaphoram significat *experiri*, & quando de remalâ sermo est, pati *Psal. 89, 51. Luc. 2, 26. Thren. 3, 1.* cum verò de re bonâ dicitur, tunc notat tale experimentum, quod in gratâ fruitione consistit *Psal. 49.* Hinc videre corruptionem est pati corruptionem, corrumpi; Sic Lutherus, *verwesen.* LXX. verò & Lucas in Actis sequuntur Hebraismum, ubi etiam Lutherus vertit, *die Verwesung sehen.* Corruptionis autem vox h. l. notat interitum per incinerationem & atrosionem vermium. In Hebr. est *חוש*, quod notat *tum* corruptionem, interitum: *tum* per Metonym. adjuncti vel effecti foveam, in quâ sit corruptio aeris vel cadaveris sepulti. Ideò nonnulli Interpretes exponunt: *non dabis sanctum tuum videre foveam corruptionis.* Sed hæc significatio hîc exulat, quia Christus, quamvis non est corruptus, vidit tamen corruptionis foveam, h. e. sepulcrum. Propriè hîc est accipienda vox, sicut & LXX. & ex iis Apostoli reddiderunt, *ἀποψέειν*, Lutherus, *verwesen.* Dices; Paulus non concordat secum in Actis, ut patet conferenti v. 37. *Act. 13.* cum v. 34. Nam *vers. 34.* inquit, Christum, postquam resurrexit à morte, non esse reverfurum *eis ἀποψέειν.* Qvi autem non debet *reverti*, is, necesse est, antea fuerit in illo *πρὸ* vel statu, in quem non debet reverti: Sed *vers. 37.* dicit, Christum non vidisse *ἀποψέειν.* Resp. Drusus & alii per vocem corruptionis in *vers. 34.* intelligunt sepulcrum: in *vers. 37.* putredinem & corruptionem sepulcralem. Sed vox

חורבן

ΝΟΤ nunquam significat foveam simpliciter, sed foveam corruptam
 pentem ac putredinem efficientem. Verum Nos distingvimus
 cum Nicephoro *l. 17. c. 29.* & Damasceno *l. 3. de O. F. c. 28.* inter cor-
 ruptionem, quæ fit per voluntariam passionum humanarum (sitis,
 famis, angoris &c.) susceptionem ac separationem animæ; &
 eam, quæ fit per resolutionem perfectam in cineres s. elementa.
 Juxta priorem (non posteriorem) sensum Christi corpus sensit cor-
 ruptionem, quod acriter defendisse Patres Orthodoxos adversus
 Aphtardocitarum (qui exinde nomen habent, quod docuerunt, &
 carnem Christi incorruptibilem esse, & Christum *δοκῆσθαι* & *ἐκ*
ἀληθείας passum ac mortuum esse. Quod si concedatur, *δοκῆσθαι*
 opplebitur totum Oeconomiae mysterium: *δοκῆσθαι* Christus fa-
 ctus fuisset homo; *δοκῆσθαι* nos per Christum salvaremur, non
ἀληθείας) hæresin, prodit Leontius in *lib. de sectis*. Isidorus
l. 8. Orig. c. 5. & Damascenus *l. c.* de priori loquitur Paulus *l. c. v. 34.*
 de posteriori *v. 37.* Athanasius in *tract. de defin. Tom. 2.* distingvit
 inter *Φθορὰν*, s. mortem, *ἀφθορὰν* s. corruptionem, & *κα-*
ταφθορὰν s. interitum. *Φθορὰν* sic describit: *τὸ χωρηθῆναι*
τῷ ψυχῷ ἐκ τῆς σώματος, καὶ διασθῆναι. Postea *ἀφθορὰν*
h. m. ὅταν τὸ σῶμα βρωθῇ ὑπὸ τῶν σκωλήκων, καὶ μόνον κατὰλει-
φθῶσι τὰ ὀστά. Denique *καταφθορὰν* his verbis: *ὅταν σαπῶσι*
καὶ αὐτὰ τὰ ὀστά καὶ διαπανηθῶσιν, καὶ εἰς μὴ ὅν χωρήσωσι πάλιν.
 Christo autem solam *Φθορὰν* convenire rectè statuit,
 quicquid aliàs sit de illâ distinctione. Nam Paulus vocem
ἀφθορὰς etiam de morte Christi usurpat, quam Syrus & Arabs
 Interpres exprimit voce aliquâ, quæ apud Hebræos significat talem
 perditionem, quæ alicui rei finem imponit, quod Christo contigit
 per mortem, & optimè quadrat ad illa verba, quæ Salvator in cru-
 ce protulit, *consummatum est.* Atque de hac corruptione loqui-
 tur Paulus, quando ait: Christum non amplius reversurum esse
 in corruptionem. Nam reverà subiit hanc *ἀφθορὰν*, sic ta-
 men, ut post resurrectionem ab illâ planè sit immunis, & quoad
 actum, & quoad potentiam.

§. 28. Immunitatem ab hac corruptione sepulchrali Paulus *Act. 13.* vocat non-corruptionem. Psalmus noster eam describit à causâ efficiente, quæ est divina impeditio, **לֹא יִתְּנוּ** non permittes, sed impiedies. Quam impeditionem requirebat, tùm summa sanctitas corporis Christi, tùm **אֶחָד** unio personalis.

Versus Undecimus:

חֹדְרֵנִי אֶרֶץ חַיִּים שְׁבַע שְׁמֹחֹת אֶרֶץ-פֶּנִּיךְ נַעֲמֹרֶה
בִּימֶיךָ נָצַח:

§. 29. *Tertium* beneficium qf. post-passionale est vivificatio, f. productio ad vitam. Hujus commemoratur tùm causa efficiens, tùm modus, tùm qualitas f. conditio.

§. 30. *Causa efficiens* est Jhovah *vers. 8.* de quo dicitur **חֹדְרֵנִי יֵרַע** significat, *scivit, expertus est.* Proinde Christus hic intelligit efficientiam experimenti, quo ut homo vivificationem sui expertus est, & reipsâ persensit jucunditates vitæ celestis subsequas. Est Metaphora ducta à viatoribus, quibus viæ ignaris præitur: sic etiam Christus viam vitæ celestis experimentaliter, ut Lutherus loquitur, & quoad plenum usum statui exaltationis competentem, nondum novérat in statu exinanitionis. *Conf. Job. 14, 6.*

§. 31. *Modus* vivificationis indicatur verbis **אֶרֶץ חַיִּים**. Quibus vocibus denotatur (1) terminus ad quem. In Hebræo est **חַיִּים**, quod licet plurale tantum sit, includit tamen plures gradus vitæ, ut **אֶרֶץ חַיִּים** fit, qf. via vitarum, sicut etiam Arias Montanus vertit. Christus enim post mortem recuperavit vitam naturalem, & quoad experimentum plenarium ac universale celestem. (2) Voce **אֶרֶץ** *viz.* notantur diversi gradus exaltationis & gloriæ quod innuunt LXX. & Apostolus *Act. 2, 28.* cum nomen singulare reddunt pluraliter **עֲלָמִים**, propter diversa documenta vitæ, quæ Christus in diversis **אֶרֶץ** exhibuit.

§. 32. Pri-

§. 32. Primum iter Christi fuit ad inferos, 1. Pet. 3, 18. 19. Alterum ad auras superas per resurrectionem, in quo iterum vivum se exhibuit Act. 1, 3. 4. c. 2, 31. 33. Tertium iter Christi vivificari est visibilis adscensio in celum Act. 1, 1. 11. Quartum est metaphorice, quo ascendit supra omnes celos, & sedet ad dextram DEI Ephes. 4, 8.

§. 33. *Conditio vitæ celestis est gloria finita & simul infinita.* De gloria finita loquuntur verba Psalmi: שבע שמחה אוד פניך. Ubi notetur diversitas syntaxeos, quam Interpretes in versione horum verborum adhibent. Alii referunt ad verbum חורני. *Scire me facis plenitudinem letitiarum.* Alii per nominativum exponunt subintellecto verbo substantivo, quo Hebræi carent: *Plenitudo letitiarum* sc. est *conam facie tuâ.* Et sic Lutherus: *Sür die ist Freude die Fülle.* LXX. verò quos etiam sequitur Petrus Act. 2. tertium quidem nomen habent pro Nominativo, in dextrâ tuâ jucunditates sc. sunt: secundum autem pro Accusativo vel Dativo, & interserunt verbum ὡς ἡσπασται, sed de sensu nihil decedit, s. hæc, s. illa versio retineatur. Describitur autem finita gloria (1) *ab effectu*, qui est *latificatio*, eaq; amplificatur à perfectione gaudii, tum quoad gradus, tum quoad partes. *Perfectio graduum* indicatur voce שבע Esa. 60, 18. Apocal. 21, 22. Eleganter Augustinus: Facilius dicere possumus, quid non sit in vita æterna, quàm quid ibi sit: non est ibi mors, non luctus, non lassitudo, non infirmitas, non fames, nulla sitis, nullus æstus, nulla corruptio, nulla indigentia, nulla molestia, nulla tristitia. Ecce diximus, quid ibi non sit. Quid autem sit, vis nosse? hoc nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis descendit. *Perfectio partium* designatur nomine multitudinis, שמחה. Non enim est unius generis gaudium, sed multiplex, quod nec potest mensurari, nec numerari, nec terminari. Erit ibi, ut Prosper ait l. 3. de vit. contempl. omnium bonorum plenitudo, beatitudo perfecta, salus plena, corruptibilitas nulla & immortalitas beata, certa securitas, secunda tranquillitas, tranquilla jucunditas, jucunda felicitas, felix æternitas, amor perfectus, timor nullus, alacer motus & unus omnium Spiritus.

Spiritus. (2) *A causa efficiente*, quæ est clara DEI visio, אֵלֹהִים פָּנִיךָ. Facies DEO tributa notat, vel generatim DEI præsentiam *Exod.* 34. v. 11. vel DEI essentiam, vel DEI gratiam, *Num.* 6, 25. vel irati. Phrasis geminata, à facie ad faciem, notat vel familiarem revelationem mysteriorum DEI in hac vitâ *Exod.* 33, 11. *Num.* 14, 14. *Deut.* 5. v. 4. vel in alterâ vitâ notitiam DEI intuitivam, & sic *b. l.* sumitur. Hujus vitæ spirituale gaudium est lætitia ænigmatis; futura, lætitia vultûs.

§. 34. *Infinite gloriæ mentio* fit in verbis נְעֻמּוֹת בְּיָמֶיךָ נָצַח. Hic nota (1) ipsa dona infinita, quæ vocantur נְעֻמּוֹת *b. e.* Latino Interprete vertente, *decores*, quo sensu dona infinita carni Christi communicata à Patribus Græcis passim vocantur *ἀνθήματα*. (2) Donorum qualitatem, quæ est infinitas; conferuntur enim à dextrâ DEI Phrasis hæc determinatè accipienda est, prout ad eam sedet Christus secundum humanam naturam. (3) Duratio, significata voce נָצַח *Dan.* 12, 3.

DEO sit Gloria!

Verbera, crux præeunt, sequitur mox gloria JESU!
Gloria, quæ nulla sit peritura modo.
Insta LASSENI, dizino flamine motus,
Crux aperit coelum: nubila Febus amat.

L. M. Q.

P R Æ S E S.

Indoluisse DEUM, testum jacuisse Sepulchro,
Differis, & vitam deseruisse suam.
Surrexisse tamen Dominum, clarumq; triumpho
Ingressum in vitam. Nam via nota fuit.
Aureolus Davidis habet, jam pondera Psalmi
Expendis, diſcat Spiritus ista DEI.
Sic promptæ mentis vires circa omnia versas,
Sedulitas patet hinc, ingeniumq; Tuum.
Floret opus crescitq; Tuum, feliciter instas,
Et tua jam circum tempora laurus eat.

Hoc amicitiaꝝ Symbolum Pereximio

Dn. Respondenti

f.

M. Isaacus Faustius,
Argentoratensis.

ERue, LASSENI, porrò *Cimelia* : virgâ
Non ea Mercurij: sed verbi lumine: quam tu,
Securam quicunque cupis traducere vitam,
Pectore fer medio; capies mox gaudia, vitam,
Atque voluptatem veram, dulcemq; quietem.
Nesciet æternum mens eluctata dolores.

Eximio Dno Resß. L. M. Q. f.

Johannes Hardenius, Islebiâ Saxo.

Edm

Schau dein H E R Z A M D/ wehrter Gönner/ hat gelämpfet
 und gesieget/
 Daß der Feind/der Menschen frisset/ mit dem Satan unenligger;
 JESUS selbst/ ein tapfer Ereiter/ schützet die sein edles Blut
 Mit der Seelen von sich abe/ thut das alles uns zu gut/
 Wann der Edle Geist im Tode/ in der Höllen nicht tan bleiben/
 Noch die Ier des schönen Leibes in der Erden Staub bekleben/
 Sondern nimpt erfrischte Kräfte/ Geist und Leben wieder an/
 Folget und verfolget die Feinde biß zur Höllen heißen Pflanz/
 Da Er sie ergreiffe und bindet und erhält die Sieges- Krone/
 Die Er seinen Krieges-Leuten/ seinen Rittersn gibe zu Lohne.
 Du auch streitest/ wehrter Gönner/ hier n wie ein Ritter heutz
 Drumb/ siß doch/ dein JESUS reicher seine Krone dir zur Deut.

Dem Herren Antwortendern
 seine Pflicht und Willfährigkeit zu bezeugen/
 setze dieses

Melchior von Essen.

HActenus haud laße studia, optatissime, sancta
 LASSENI, ast alacri mente manuq; colis.
 Pergito, sic referes dignissima præmia: plenâ
 Mularum Cultor quæ feret inde manu.
 Si DEUS in multos te conservaverit annos?
 Præstabis patriæ commoda multa tuæ.

Doctissimo Domino Respondenti Commensali
 suo percharo, paucula hæc votivo ca-
 lamo adjecit

Ernestus Ramell,
 Nob. Pomer.

§. 32. Primum iter Christi fuit ad inferos. Alterum ad auras superas per resurrectionem, in-
vum se exhibuit *Aët.* 1, 3. 4. c. 2, 31. 33. Tertium ite-
cati est visibilis adscensio in celum *Aët.* 1, 1. 11. Q-
raphoricum, quo ascendit supra omnes celos, & sed
DEI *Ephes.* 4, 8.

§. 33. *Canditio vitæ celestis est gloria finita &*
De gloria finita loquuntur verba Psalmi: יְהוָה יִשְׂמַח
Ubi notetur diversitas syntaxeos, quam Interpre-
horum verborum adhibent. *Alii* referunt ad vo-
scire me facis plenitudinem letitiarum. *Alii* per non
ponunt subintellecto verbo substantivo, quo Hebra-
nitudo letitiarum sc. *est comm facierua.* Et sic Luth
ist Freude die Fülle. LXX. verò quos etiam
Aët. 2. tertium quidem nomen habent pro Nomina-
tua jucunditates sc. *sunt:* secundum autem pro Accu-
tivo, & interferunt verbum *ἀληθινός* est, sed desensu
f. hæc, f. illa versio retineatur. Describitur autem fi-
ab effectu, qui est *latificatio,* eaq; amplificatur à perfi-
tum quoad gradus, *tum* quoad partes. *Perfectio* gi-
tur voce שָׁבַע *Esa.* 60, 18. *Apocal.* 21, 22. Eleganti-
Facilius dicere possumus, quid non sit in vita ater-
ibi sit: non est ibi mors, non luctus, non lassitudo
tas, non fames, nulla sitis, nullus æstus, nulla corrup-
digentia, nulla molestia, nulla tristitia. Ecce dixi
non sit. Quid autem sit, vis nosse? hoc nec oculus
audivit, nec in cor hominis descendit. *Perfectio* par-
nomine multitudinis, שְׂמֵחָה. Non enim est uni-
dium, sed multiplex, quod nec potest mensurari, i
nec terminari. Erit ibi, ut Prosper ait *l. 3. de vit. cont.*
bonorum plenitudo, beatitudo perfecta, salus plena
litas nulla & immortalitas beata, certa securitas, se-
litas, tranquilla jucunditas, jucunda felicitas, fe-
amor perfectus, timor nullus, alacer motus & u

